

מבחר מפירוש אברבנאל לחומש במדבר

הקדמה לחומש במדבר

פרשת במדבר

פרקים א-ד

מהדורה מקוצרת של פירוש אברבנאל

עיצוב, פיסוק וכותרות: יהודה איזנברג
המהדורה כוללת תיקוני נוסח קלים
השאלות הועברו ממקומם והוצמדו לתשובות
כותרות בסוגריים מרובעים הם הוספת העורך

מבוסס על דפוס ונציה ה' שלט – 1579
<http://www.hebrewbooks.org/44335>

אתר דעת תשע"ה

<http://www.daat.ac.il/he-il/tanach>

- 3.....הקדמה לחומש במדבר
- 4..... במדבר פרק א
- 4.....[היכן נאמרה הפרשה?]
- 6.....[לאיזה צורך היה המפקד?]
- 8.....[איך יתכן שמניין בני ישראל בשני המפקדים היה שווה?]
- 10.....[הסבר אברבנאל למפקד]
- 11..... **במדבר פרק ב**
- 11.....[סדר הדגלים והמסעות]
- 12.....[שיבוץ השבטים במסעות - לפי יכולתם הצבאית]
- 14.....[סדר המחנות כמבנה המקדש]
- 16..... במדבר פרק ג, א-ד
- 16.....[מדוע לא נזכרו תולדות בני משה]
- 18..... במדבר פרק ג, ה-לט
- 23..... במדבר פרק ג, מ - פרק ד, כ
- 23..... מפקדי הלויים

הקדמה לחומש במדבר

הנה הספר הראשון מתורת האלהים והוא ספר בראשית. בא ליחס יחוס בני ישראל ומשפחתם. מהתחלת בריאת עולם עד שנכנסו בגלות מצרים.

והספר השני בא לבאר גלותם וגאולת הגופנית משעבוד מצרים והנפשית משיבושי אמונתם שהיו לישראל ונגאלו מהם במעמד הר סיני. ואיך נצטוו על מלאכת המשכן להשרות ביניהם השכינה האלהית.

והספר השלישי בא ללמד הקדושה והטהרה והעבודה שיתנהגו במקדש ה' להתמיד השכינה ביניהם. וזה אם בכוהנים משרתי ה' ואם בעמו בכלל באזהרת כל הדברים המתועבים והרעים.

ואחר שהשלים כל זה. בא הספר הרביעי לספר סדר הנהגת העם. איך היה במדבר במסעיהם וחנייתם ואת כל התלאה אשר מצאתם בדרך. והסיבה אשר בעבורה נתעכבו במדבר ארבעים שנה עד תום כל הדור היוצאים ממצרים. ואשר אירע לקרח ועדתו אשר הצו על משה ועל אהרן. ואגב גרר באו בתוך הדברים האלו לסיבות שיתבארו שמה מצוות מיוחדות לדורות כמצות ציצית ופרה אדומה וסדר נחלות וברכת כוהנים וסוטה ונזיר ומנחת העולה ונסכיה והתמידין ומוספי המועדות ונדרים וערי מקלט ומתנות כהונה ולויה ומשמרתם ופקודתם. וסדר מסעם והכל בחכמה ובהנהגה אלהית. והסדר הזה יש בו עשרה סדרים להגיד איך הייתה הנהגת מרע"ה את העם בהיותם במדבר וכל מעשה תקפם וגבורתם וסדר מסעם ומחניהם ומלחמותיהם. ומה שקרה להם עם מואב ומדין בלק ובלעם ומלחמת סיחון ועוג מלכי האמורי ומתנת ארצם לראובן וגד וחצי שבט המנשה ושאר העניינים עד בואם אל המנוחה ואל הנחלה.

אמנם עשרה הסדרים האלה יתחלקו לשני חלקים.

והיה החלק הראשון מה' הסדרים הראשונים מהם, בספור כל תלאותם בהיותם במדבר. והם פרשות במדבר סיני ונשא ובהעלותך ושלח לך אנשים וקורח.

והחלק השני בחמשה הסדרים הנשארים, יספר בו מה שקרה להם מהמלחמות משהגיעו אל ארץ נושבת. והם סדר זאת חוקת, ובלק ופנחס ומטות ומסעי.

והנני מפרש אותם בעזרת העוזר האמיתי המלמד לאדם דעת.

במדבר פרק א

ביאור הפרשה, השאלות והתשובות

כבר נזכר בסוף סדר פקודי שהוקם המשכן בראשון לחודש הראשון בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים, ושזו כסה הענן את אוהל מועד וכבוד ה' מלא את המשכן. והנה קודם הקמת המשכן היה משה עולה להר סיני ושומע שם כל הדיבורים האלהיים. אבל משהוקם המשכן ושכן הכבוד באוהל מועד מהיום ההוא והלאה, היה הדיבור מגיע למשה בבואו אל אוהל מועד, כי לא נעלה עוד משה בהר סיני. וכמו שנאמר **ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאוהל מועד לאמר**. כי על כן נאמר לו במצוות המשכן ונועדתי לך שם, ואז אחרי הקמת המשכן ציווה ראשונה בעבודת המקדש וקודשיו וטהרת הנכנסים בו. והזהיר על טומאותם כדי שלא יחללו את קדש ה' אשר אהב.

[היכן נאמרה הפרשה?]

השאלה הא'

באומרו במדבר סיני באוהל מועד באחד לחודש השני. והיא שאם נאמרה הפרשה הזאת בהר סיני כשאר המצות, איך אמר כאן שנאמרה באוהל מועד. ואם נאמרה באוהל מועד ולא בסיני, איך אמר כאן במדבר סיני. וידוע היה שבמדבר היו עדיין, כי לא באו עד כה אל המנוחה ואל הנחלה.

והנה בתחילת סדר ויקרא נאמר **ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאוהל מועד** ולא אמר שם שהיה במדבר סיני. גם שם לא אמר באיזה יום וחודש ושנה היה הדיבור, ולמה א"כ אמר כאן שהיה זה באחד לחודש השני בשנה השנית וגו'.

השאלה הב'

מדוע היה קוצר הסדר הזה שיראה מהמצות שנזכרו בסדר ויקרא עד כאן. כי הנה מצות תורת כוהנים זכר הכתוב שנאמרו מאוהל מועד, והם סדר ויקרא וצו ותזריע ומצורע ושמיני ואחרי מות, שכל המצות ההן נאמרו מאוהל מועד. ומשם ואילך, בסדר קדושים תהיו ואמור אל הכוהנים בהר ובחקותי, זכר מצוות רבות שנאמרו כולם בהר סיני. ועתה בסדר הזה חזר לזכור מצוות שנאמרו מאוהל מועד. ואינו סדר ראוי. שהיה לו לזכור ראשונה כל המצוות שנאמרו בסיני, ואחר כך יזכור אותם שנאמרו באוהל מועד. ולמה אם כן הכניס בתוך מצוות סיני מצות אוהל מועד.

תשובות לשאלות א' – ב'

ואחרי שהזהיר את הכוהנים בעבודתם ובטהרת הבית והבאים שמה, הזהיר את העם בכלל בכל דבר רע מכל דרכי עכו"ם והשדים והעריות ושאר הדברים המגונים. וציוה אותם על המועדים ושאר המצות המיוחדות לבית ה'. והמצוות ההן אין ספק שקצתן נאמרו למשה מסיני, או כולן בהיותו על ראש ההר שומע אמרי אל. אבל משה רבנו לא אמר אותן אל ישראל אלא כאשר ציוה השם להזהיר את ישראל מהדברים הרעים והמגונים, פן יסבבו הסתלקות השכינה מהמשכן. כי אז כשאמר השם למשה שיאמר לישראל קדושים תהיו, ושילמדו המצוות שנאמרו לו מסיני, אז אמר אליהם. ומפני זה באו אותן המצוות ששמע משה רבנו מסיני בתוך המצוות שאוהל מועד, לפי שלא בא הכתוב לספר המצות כפי הזמנים שנאמרו, אלא כפי צורך לימוד העם והיישרתו, והזמן שלמדו אליהם.

הנה התבאר שכל המצוות שנאמרו למשה ולכוהני ה' מתחילת ספר ויקרא והלאה, כולם אמרם אליהם אחרי ששמע את הקול מדבר אליו מאוהל מועד עם היות שזכר בתוכם מצות שכבר נאמרו לו בהר סיני, אבל הוא לא לימדו לעם עד הנה. ולכן במצוות השמיטה והיובל נאמר שדבר וציוה בהם בהר סיני, כי מפני שבאו בתוך המצוות שאוהל מועד, הוצרך לומר שכבר שמע המצוות ההן קודם לכן בהיות הדיבור בהר סיני. ובעבור שהפסיק במצוות ששמע באוהל מועד עם זיכרון השמטה והיובל ששמע בהר סיני, חזר ואמר הכתוב שהיה הדיבור הזה באוהל מועד.

האמנם זכר כאן הכתוב שהיה זה במדבר סיני, וביום ראשון מהחודש השני, בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים, להגיד שעמדו בהר סיני מן החדש השלישי אשר יצאו ממצרים, עד רוב השנה השנית. כי הנה כל עניין העגל ומעשה המשכן ומספר מפקד העם שנמנה בשנה השנית בחודש השני, וסדר הדגלים, הכל היה במדבר סיני, כי שם אמר להם השם רב לכם שבת בהר הזה פנו וסעו לכם. לכך אמר שהיה זה ביום האחד לחודש השני, שהוא חדש אייר, מהשנה השנית ליציאתם מארץ מצרים. כי עדיין היו באותו מדבר שקבלו בו את התורה.

והותרו בזה שתי השאלות הראשונות.

השאלה הג'

באמרו שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחותם לבית אבותם במספר שמות כל זכר לגולגלותם והוא בהפך מה שצוותה תורה: כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם ונתנו איש כופר נפשו לה'.

ופרש"י (שמות ל" י"ב) כשתרצה לקבל סכום מנינה, לדעת כמה הם, אל תמנם לגולגולת וכו'. ואיך אם כן ציוה כאן שימנם לגולגלותם?

והנה **רש"י** להשמר מזה, פירש "לגולגלותם - על ידי השקלים, בקע לגולגולת" אבל זה לא נזכר בכתוב. ונזכר ההפך, שאמר כל זכר לגולגלותם, מורה שלא נמנו ע"י השקלים אלא לגולגלותם.

תשובה לשאלה ב'

ואמר **שאו את ראש כל עדת בני ישראל** וגומר, כנגד משה ואהרן שהם המונים אותם. ואמר **למשפחותם לבית אבותם**, להגיד שלא תקרא משפחה לבית האם כי אם לבית האב במספר שמות. רוצה לומר פלוני בן פלוני. ואמר **כל זכר לגולגלותם**, לפי שראש האדם דומה לגלגל. וחכמי המחקר קראוהו עולם קטן. ואמר **בישראל** להוציא הגרים.

וכבר פירשתי בסדר כי תשא שלא הייתה המצווה ההיא ממחצית השקל שיתנו בעת המניין מצווה לדורות שיעשו כן תמיד, אלא עצה נכונה שכאשר ירצה למנות את העם מדעתו ורצונו שיעשה כן, כדי שלא יהיה בהם נגף. ויועילו בזה שיתנו כל העם כסף הבקע לגולגולת למלאכת המשכן לצורך האדנים. כי לא רצה יתעלה לצוותם שיתנו בחיוב אותו כסף, לפי שגזרה חכמתו שיהיה המשכן וכליו נעשים מהתרומה והנדבה, לא ממה שיתנו בהכרח. אם כן היה המניין ההוא מפני צורך הבקע. ולא הבקע להכרח המניין, אם היה השם יתברך מצווה למנות, כי שומר מצווה לא ידע דבר רע.

לכן עתה, שהיה המניין הכרחי בעם, צוה יתברך שיעשה אותו מבלי בקע, ולא מדבר אחר מפחד המגפה, כי שלוחי מצווה אינם ניזוקים. והמצווה יתברך במצווה ההיא, ישמרם מדבר הוות. ועל זה נאמר שימנה את העם, ולא יפחד מניצוצות העין הרע המזיקים בראש המניין. ושיהיה המניין למשפחותם לבית אבותם. רוצה לומר שיזכור כל אחד מהם משפחתו ושבתו ובית אביו ויזכור שמו. וזהו במספר שמות כל זכר לגולגלותם. והודיעו יתברך כי להיות המניין הזה במצותו, אל יירא ואל יחת מדבר באפל יהלוך מקטב ישוד צהרים.

והותרה בזה השאלה הג'.

[לאיזה צורך היה המפקד?]

השאלה הד'

מה צורך היה במניין הזה, שציווה השם כאן למנות לישראל. כי הנה העניין כשנעשה המשכן היה לצורך הבקע לגולגולת, לעשות מהם האדנים ושאר הדברים שזכר שם הכתוב. אבל כאן לא היה צורך כלל במניין הזה.

ורש"י כתב (במדבר א' א') **ממדרש** הגדה, מתוך חיבתם לפניו מונה אותם כל שעה: כשיצאו ממצרים מנאן, וכשנפלו בעוון העגל מנאן לדעת הנותרים. וכשבא להשרות שכינתו בתוכם מנאן, והנה יש על זה ערעור רב, כי הנה כשיצאו ממצרים היה ראוי למנותם, אבל מפני העגל שנפל מן העם כשלושת אלפי איש למה ימנה אותם, וכל שכן להשרות השכינה, כי מה לה עם המניין הזה.

תשובה לשאלה ד'

וב**מדרש** אמרו:

מבן עשרים שנה ומעלה לגולגלותם. כך אמר לו הקדוש ברוך הוא, למנותם בכבוד וגדולה לכל אחד ואחד, שלא יאמר לראש המשפחה כמה אנשים יש במשפחתך, אלא כולם יהיו עוברים לפניך, ואתה מונה אותם. הוי במספר שמות כל זכר לגולגלותם.

הנה ראה יתברך לצוות במניין הזה לפי שהייתה כוונתו ורצונו אז שיסעו ממדבר סיני ולימים מועטים יכנסו לארץ. והיה ראוי שימנה אותם משה כמו שמונים המלכים את מחניהם בבואם למלחמה. ולכך אמר מבן עשרים שנה ומעלה כל יוצא צבא בישראל, כי לא רצה שימנה עם ישראל הערב רב, גם שיהיו בבני ישראל מכלל הלוחמים, אלא בני יעקב בלבד.

והנה המצווה הזאת נאמרה למשה בלבד, כי הוא היה כמלך בעם ולו יאות מנינם. אך כדי להקל בטרחו במניין ההוא, אמר תפקדו אותם לצבאותם אתה ואהרן, כי בעבור שהיה המניין לצורך המלחמה אמר תפקדו אותם לצבאותם, מלשון ויפקד המלך פקידים שהם הממונים על העם. וציוה שיהיו שם עם משה ואהרן נשיאי העדה, לפי שגם הם היו צריכים לדעת מספרם מחלוצי צבא המלחמה.

כי כמו שכתב **הרמב"ן** התורה לא תסמוך על הנס שירדוף אחר אלף, ולכך זמנם כדרך הלוחמים.

וגם ציוה יתברך במניין הזה, לפי שהיה צריך לישראל בחלוקת הארץ, ולכן היו שמה ג"כ הנשיאים לדעת מספרם, כי לאלה תחלק הארץ בנחלה.

והותרה בזה השאלה הד'.

והנה קרא את הנשיאים קרואי עדה נשיאי מטות אבותם וראשי אלפי ישראל, שהם שלשה תארים, לפי שמשלוש בחינות בחר השם שיעמדו בהם עם משה בשעת המניין. **הא'** לפי שאלה היו קריאי העדה לכל דבר חשיבות שבעדה. ולכך היה ראוי שיהיה המניין בפניהם.

הב' מפני שהמניין הזה היה יסוד חלוקת הארץ שתהיה ליוצאי מצרים, ולכך אמר נשיאי מטות אבותם, שבעבור זה יכינו ויישירו נחלות אבותיהם לבניהם. וכן אמר איש ראש לבית אבותיו הוא.

והג' מפני צורך המלחמה, שהיו הנשיאים ההם שרי אלפים הממונים על הלוחמים. וכן תמצא במלחמת מדין ששרי האלפים היו שם הממונים על הלוחמים כלם.

וזכר הכתוב שמשה ואהרן לקחו את האנשים האלה אשר נקבו בשמות, והם הנשיאים אשר זכר. ואמרו ואת כל העדה הקהילו באחד לחודש השני, אין לפרש שביום ההוא שצווה למשה למנותם הקהילו את העם ונמנו כולם באותו יום, כי אי אפשר שיעשו כל זה ביום אחד. אבל עניינו שביום ההוא שצוה השם אותם דברו עם הנשיאים וציוו אותם שיקהילו את כל העדה. והציווי והדיבור הזה עם ההקהלה נעשתה ביום אחד לחודש השני. אך המניין נעשה אחר כך.

ואמר ויתילדו על משפחותם לבית אבותם, להגיד שכל אחד הודיע תולדתו אם בכתב או בעדים או ראיות להוכיח שהיה מבן עשרים שנה ומעלה.

והנה התחיל המניין מראובן להיותו הבכור, כי עם היות שניטלה ממנו בכורתו ונתנה ליוסף, הנה כאשר בא למנות התחיל מהגדול שבאחים שהוא ראובן. ואחריו שמעון כפי תולדותם. אך זכר אחריהם גד, לפי ששלתם היו בדגל אחד.

ורצה יתברך שיימנו השבטים כפי הסדר שיהיו בדגלים, אלא שהתחיל מראובן לזיכרון בכורתו. והנה אמר בראובן ושמעון לגולגלותם, ולא אמר כן בשאר השבטים, להגיד שהם נמנו כפי גולגולתם ולא כפי גדולתם.

ואמנם **במדבר** נתנו טעם אחר, לפי ששניהם היו צריכים כפרה, שהרי קינטרם אביהם ראובן מפני בלהה, ושמעון מפני מעשה זמרי.

[איך יתכן שמניין בני ישראל בשני המפקדים היה שווה?]

השאלה הה'

איך היה אפשר שהסכימו מניני בני ישראל בשתי שנים. כי הנה כשנמנו למלאכת המשכן בשנה הראשונה זכר הכתוב שהיו כל הפקודים שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמישים. ועתה במניין הזה, שהיו בשנה השנית, היו הפקודים במספר ההוא בעצמו לא פחות ולא יתר. והוא דבר מתמיה מאוד, כי בשש מאות אלף איש יהיו המספרים שווים בשתי שנים. ואיך לא נמצאו רבים שיהיו במניין הראשון בני י"ט שנה, ולא נמנו מפני זה, ועכשיו בני עשרים נמנו. ואנשים שישלימו ששים שנה במספר הזה, ולא נמנו בו, וכבר נמנו במספר הראשון. והמתים. איך יתכן שהסכימו שני המספרים יחד בשתי שנים.

תשובה לשאלה ה'

ואמנם איך הסכימו שני המניינים שנמנו העם בשני שנים.

רש"י כתב עליו הרבה בפירושו בסדר כי תשא.

והרמב"ן הקשה עליו מאוד. ואין ספק שבצדק כל אמרי פיו בקושיותיו.

והיותר נכון מכל מה שנאמר בתשובת הספק הזה הוא שבמניין הראשון נמנה שבט לוי עם

שאר השבטים, כי עדיין לא נבחר שבט לוי ולא יצא מכלל העם.

אמנם במניין השני נאמר אך את מטה לוי לא תפקוד ואת ראשם לא תשא בתוך בני ישראל.

ומזה החילוף היה ביניהם כעשרים אלף, שהיה כאן מספר בני לוי.

גם כשישראל יצאו ממצרים היו כשש מאות אלף רגלי, לא שש מאות שלמים אלא קרוב להם.

ומתו מהם מהמניין הזה, ונתרבו במשלימים שנותרו, וכמו שכתב **הרמב"ן** בסדר כי תשא.

וכתב עוד, ואולי הגברים במניין הראשון לא היו מבן עשרים שנה, אבל מנו כל הנקרא איש

מבן י"ג שנה ומעלה, להוציא את הנשים ואת הקטנים בלבד.

והנה הטענות שהוסיף הרב מיוצאי מצרים, הם בעיני דקות ושדופות קדים. ולכן איני מחזיק

אלא בראשונה אשר זכרתי. שמפני שבט לוי שלא נמנה כאן עם שאר השבטים, היה החילוף

הזה והכתוב מורה עליו שאמר ויהיו כל הפקודים שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות

וחמישים, והלוויים למטה אבותם לא התפקדו בתוכם, כאלו אמר אל תתמה בהיות המספר

הזה מסכים לראשון, כי זהו בסיבת הלוויים שלא התפקדו בתוכם.

השאלה ה'

אם היו הנמנים מבן עשרים שנה ועד בן ששים שנה, למה לא פירשו הכתוב שאמר מבן

עשרים שנה ומעלה כל יוצא צבא. והיה ראוי שיאמר ועד בן ששים שנה. ולמה זכר הקצה

האחד מן העשרים שנה, ולא הקצה האחר, כאלו עד זקנה ושיבה יימנו.

תשובה לשאלה ו'

והנה זכרה התורה כאן מבן עשרים שנה ומעלה, ולא אמר מבן ששים, לפי שהעיקר היה

לחייב כל אדם בהיותו בן עשרים שנה שיצא לעזרת ה' בגיבורים. ואין זה בסוף החלד כי אולי

יהיה אדם בן ששים שנה שיהיה טוב והגון לצאת ולבוא במלחמה מאחד מהבחורים. ולכך

זכרה התורה קצה החיוב לצאת מבן עשרים שנה, ולא קצה השלילה מהיותו בן ששים ואח"כ

במקומו הראוי צייתה התורה שלא יכריחו לצאת במלחמה כי אם עד ששים שנה.

והותרו במה שפירשתי שאלות ה'-ו'.

והרלב"ג כתב שהלוויים לא נמנו במספר הראשון, ולא נמנו במלאכת המשכן בקע לגולגולת, כי הוא רחוק שיסכים במקרה המספר הראשון עם הלוויים למספר הזה בלתי. אלא שהאנשים שהיו שם קרובים לעשרים שנה, היו שווי המספר לאנשים הקרובים לס' שנה, עד שהיה מספר מה שנוסף בהם מן עשרים שנה, כמו מספר מה שחסר בהם מן ששים שנה. וזה מורה על עוצם השגחת הש"י בהם. כי הנה האנשים המגיעים לעשרים שנה הם רבי המספר מאשר יגיעו לששים שנה, כי הם בלי ספק מועטים.

[הסבר אברבנאל למפקד]

ומה שכתבתי בעניין הזה הוא **היותר נכון בעיני, שהיה זה החילוף בסיבת הלוויים**. ולזה בא אחר מניין השבטים דיבור השם למשה **אך את מטה לוי לא תפקוד**. ועניינו, שמרע"ה כשצוהו השם למנות את העם, ושיהיו עמו נשיא מכל שבט, וניקבו הנשיאים בשמותם לשבטיהם, מיד חשב שכיון שלא אמר לו הנשיא אשר יעמוד משבט לוי בתוך הנשיאים, שלא היה הרצון האלהי שימנה הלוויים. ולכן לא מנה אותם. אבל נשאר בלבו ספק אם עשה כראוי אם לא, ולכן בא לו הדיבור הזה ובלשון **אך**. אבל מטה לוי לא תפקוד לעשות עליו פקיד למלחמה, ולא לעניין חלוקת הארץ, ואת ראשם לא תשא בתוך בני ישראל, לפי שאתה תפקוד אח"כ אותם. ולא לעניין המלחמה, כי הם יהיו שומרי המשכן, ולא ילכו למלחמה, וגם לא לעניין הנחלה, כי לא יהיה להם נחלה בתוך אחיהם. וזה שאמר **ואתה הפקד את הלוויים על משכן העדות** וביאר מה יעשו בו, באומרו המה ישאו את המשכן ואת כל כליו, והמה ישרתוהו. ומלבד זה סביב למשכן יחנו.

וביאר שתי העבודות ההן, אם המשא באומרו ובנסוע המשכן ובחנות המשכן. ויהיו הלוויים גם כן שומרים כדי שלא יגע איש ישראל למקדש, לפי שהזר הקרב מישראל יומת, ולכן צריך שומרים שישמרו שלא יקרבו אליו באופן שלא יהיה קצף על עדת בני ישראל בקרבתם אל המקדש.

ועניין זה הוא שרצה הש"י להגביל את המשכן בהיותו במדבר כאשר הגביל את הר סיני בהיות הכבוד שמה, ולכך אמר כאן והזר הקרב יומת, כאשר אמר שם כי סקול יסקל וציוה שלא יבואו לראות כבלע את הקדש ומתו, כאשר אמר שם פן יהרסו אל ה' לראות, ונפל ממנו רב.

ואמר ושמרתם את משמרת הקדש ואת משמרת המזבח כאשר אמר שם, וגם הכוהנים הניגשים אל ה' יתקדשו. והכוהנים והעם וגומר, וכל זה מעלה למקדש בשמירה ההיא, וכמו שאחז"ל אינו דומה פלטרין של מלך שיש לו שומרים, לפלטרין של מלך שאין לו שומרים. כי השמירה תורה על מעלה וכבוד הדבר השמור.

ובמדרש אמרו:

כדי שמלאך המות כשיבוא להרוג מתי המדבר בעוון המרגלים, לא ימצא את הלויים מעורבים עם ישראל וימיתם בערבוביא. לכך הפרישם שלא יהיו זזים מבית המקדש שנאמר עיני בנאמני ארץ לשבת עמדי וגו'.

במדבר פרק ב

[סדר הדגלים והמסעות]

בעבור שהייתה אחת מהכוונות שכיון יתברך במניין העם במקום הזה כדי לסדר הדגלים. לכן אחר שהשלים הכתוב זיכרון מניין השבטים ציוה על סידור הדגלים, ואמר איש על דגלו באותות, רצונו לומר שלא יהיה חניית השבטים ונסיעתם כרצון איש ואיש, אלא שיעשו ד' דגלים, ובכל דגל יעמדו שלושה שבטים, ויהיה דגל אחד לצד מזרח, ודגל אחד לצד מערב, ודגל אחד לצד דרום, ודגל אחד לצד צפון, וכאשר בזה האופן ייסעו בדגלים ויחנו כולם סביב למשכן, ויהיה משכן ה' כמו לב שהוא באמצע הגוף, והשבטים כאיברים אשר סביבו, אין ספק שאיש על מקומו יבא בשלום.

ולא יחשוב מאמרו איש על דגלו באותות, שכל אחד מן השבטים היה לו דגל אחד בפני עצמו, ושהיו שם י"ב דגלים כל אחד ואחד באותות מתחלפים מחברו, לא היה הדבר כן. אבל הדגלים לדעתי היו ארבעה בלבד, והאותות שהיו צבועים בהם היו ארבעה.

והיה דגל אחד משבט יהודה לצד מזרח, שהוא הצד היותר נכבד מארבעה הצדדים. ותחתיו או עמו היו שבט יששכר וזבולון, ולכולם לא היו אלא דגל אחד והוא דגל יהודה. והיה לצד דרום שהוא הצד היותר נכבד אחר המזרח, להיותו ימין העולם דגל ראובן והיו תחתיו ועמו שבט שמעון ושבט גד, ולא היה להם כלום אלא דגל אחד, והוא דגל ראובן הראש בצד ההוא.

ולצד המערב הנקרא ימה, היה דגל יוסף שראשו אפרים ועמו מנשה ובנימין. ולא היה לכולם כי אם דגל אחד, והוא דגל אפרים.

וכן לצד צפון היה דגל דן, ועמו היה שבט אשר ושבט נפתלי, ולא היה לכולם כי אם דגל אחד, והוא דגל דן בלבד.

והיו אם כן הדגלים ארבעה ולא עוד.

אבל **המפרשים** אמרו שהיו שנים עשר דגלים שנים עשר שבטים, וכל דרך איש ישר בעיניו.

ולהיות בני לאה ששה, היה ראוי שיהיו מהם ב' דגלים, ואחד מבני רחל, ואחד מבני האמהות. אך מפני שהוסר מהם שבט לוי לעבודת המקדש ושמירתו, הוצרך לתת במקומו בכור שפחת לאה והוא גד. וגם נכנס שמה מפני פקודיו, כמו שיתבאר. והנה יהודה יימשל לגור אריה שהיה בעל כוח ובעל כוחות רב מאנשים, ובאיכות יותר מכל אחיו, ולו היה משפט המלוכה. ולכן נתנו תחת רגליו אחיו הקטנים ממנו, בני יששכר ומבני זבולון, ולא ניתן שמעון תחת יהודה, בהיות שמעון גדול ממנו, ולא היה ראוי שיהיה תחתיו. גם נתן ליהודה את יששכר, להיות בני יששכר חכמי לב יודעי העתים, והם הראויים לשבת לפני המלכים.

וכמו שנאמר ומבני יששכר יודעי בינה לעתים, לדעת מה יעשה ישראל. וכן זבולון לפי שהיה עם חרף נפשו למות והיו מזבולון מושכים בשבט סופר כמו שיתבאר, ולו תאות חברת המלכים והמושלים.

ובדגל יוסף היו אפרים ומנשה, וישם את אפרים לפני מנשה. ולכן היה ראש הדגל ותחתיו בנימין ומנשה כל בני רחל מפני קורבת אחותם. והנה יהודה היה ראוי להיות ראש בכל מסעיהם, אבל אחרי מות משה עבד האלהים לכבוד יהושע משרתו שמשל אחריו נתכבד שבטו.

אבל אחרי מות יהושע, ששאלו בני ישראל מי יעלה בתחילה, באה התשובה יהודה יעלה. ואמנם שבט דן היה ראש הדגל. ותחתיו אשר ונפתלי, לפי שהיו כולם בני השפחות, והיה דן ראש הדגל מפני גבורתו, כמו שאמר יהי דן נחש עלי דרך שפיפון עלי אורח. ומשה רבנו אמר דן גור אריה. ואמנם ומה שנה הכתוב וכפל זיכרון מספר השבטים כלם לענין הדגלים כיון שכבר נמנו ונכתב מספרם.

[שיבוץ השבטים במסעות - לפי יכולתם הצבאית]

השאלה הז'

בכפל והמותר שתמצא כאן במספרי השבטים האלה. כי אחרי שזכר הכתוב מספר כל שבט בעצמו, כאשר ציווה על הדגלים, חזר לזכור מספר כל שבט ושבט פעם אחרת. והיה די שיאמר בלבד ד' מחנות דגל מחנה יהודה והחונים עליו מטה יששכר וגומר, מבלי זיכרון המספרים.

תשובה לשאלה ז'

נראה לי שהיה להעיר הסיבה למה נתייחדו השבטים ההם באותם הדגלים שנזכרו כאן האם היה זה בקרי ובהזדמן. לכן גילה הכתוב שהייתה הסיבה בזה עניינים ומספר אנשיהם. לפי שבעת המלחמה הסכנה היותר עצומה היא בפני המחנה הקדמי כי שם על הרוב יבוא האויב

להילחם. ולכן ישימו שם תמיד היותר גיבורים ועצומים עד שקוראים הצד הקודם ההוא בני אדם הלועזים **אב"ן גוארד"א**, רוצה לומר שצריך מאד לשמרה.

ולכך היה לצד מזרח דגל מחנה יהודה, ועמו יששכר וזבולון, שהיה להם כל כך מהצבא שהיו עולים פקודיהם אל קפ"ו אלף ות'. ובעבור זה הוצרך הכתוב לזכור פעם אחרת בדגלים מספר פקודיהם, לפי שהיה זה סיבה להיות הדגל הזה בראש, והסכנה אחריה היא לפי דרך הלוחמים באחרית המחנה, כי אולי יבא האויב משם ויזנב בם כל הנחשלים כאשר עשה עמלק.

ומפני זה הושם דגל מחנה דן באחרונה לצד מערב, מאסף לכל המחנות, לפי שהיו לדן ולאשר ולנפתלי יותר צבא משאר הדגלים, זולת דגל יהודה, כי היו פקודי דגל דן מאה וחמישים ושבעת אלפים ושש מאות. ולכך הזכיר כאן פעם אחרת מספרם.

אולם שני הצדדים האחרים, דרום וצפון, כפי אנשי המלחמות אין הסכנה בהם כל כך, כי על המעט יבואו האויבים למחנה אלא מצד הפנים ביד רמה או באחריתו כגנבים ושודדי לילה. ולכך הושם דגל מחנה ראובן לצד דרום שהוא הימין, שהיו בו מאה וחמישים ואחד אלף וארבע מאות וחמישים שהוא צבא יותר מעט משאר הדגלים. ולצד צפון אפרים ומנשה ובנימין, להיותם מאנשים מועטים מאה ושמונת אלפים ומאה איש לצבאותם. הנה אם כן לא נזכרו המספרים האלה מהשבטים פעם שנית בסידור הדגלים, אלא להגיד למה נבחרו אותם השבטים לדגלים שבצדדים ההם.

והותרה השאלה הז'.

ואמנם איך היו הדגלים האלו, כתב **רש"י** (במדבר ב' כ') שהיה דגל מפה צבועה תלויה בו, צבעו של זה אינו כצבעו של זה. צבע כל אחד כעין אבנו הקבועה בחושן, ומתוך כך היה כל אחד מכיר את דגלו והולך אליו.

וכבר כתב **הראב"ע** שלא לבד היו בדגלים אותם הצבעים כי עוד היו בהם סימנים מיוחדים לכל דגל ודגל.

וחכמינו זיכרונם לברכה קבלו שהיה בדגל יהודה צורת אריה כמו שהמשילו אביו.

ובדגל ראובן היה צורת אדם מפני הדודאים אשר מצא בשדה.

ובדגל אפרים היה צורת שור כי על כן אמר עליו משה בברכתו בכור שורו הדר לו.

ובדגל דן היה צורת נשר מפני שיעקב דימהו לנחש שהוא שפיפון עלי אורח ויש לו כנפיים לעוף והוא היותר תקיף שבמינו והוא הדרקון וכמו שאמר כי משורש נחש יצא צפע ופריו שרף מעופף.

ולפי שהנשר יותר קל מכל המעופפים יחסו קלות העופפות והתנועה לנשר.

והיו אם כן ארבעת הדגלים בארבעת הצורות האלה סביב למשכן, כמו שראה יחזקאל במרכבה כארבעת הצורות האלה בעצמן סביב כסא הכבוד. וכבר נתנו **חכמינו** זיכרוןם לברכה **במסכת** מגילה ובבראשית רבה, טעם בארבעת הצורות והפנים האלה, ואמרו ארבעה גיבורים הם: אריה בחיות, שור בבהמות, נשר בעופות. רוצה לומר שהוא מעופף יותר למעלה מכולם, ודורס לכולם, ואדם מתגאה עליהם, והקדוש ברוך הוא מתגאה על כולם.

[סדר המחנות כמבנה המקדש]

ויראה שעניין המחנות לא לבד היה מין הנהגה מדינית ראויה והגונה, אבל גם כן הייתה דוגמת העולם בכללו. כי היה מחנה שכינה כנגד עולם המלאכים, ומחנה לוויה כנגד עולם האמצעי השמימי, והיה מחנה ישראל כנגד העולם השפל. גם היו דוגמת מעמד הר סיני הקדוש והנורא, כי היו מקיפים את משכן ה' מחנותם לארבעה רוחות, והיו מחיצות מחיצות. לכך היו שלוש מחנות, והוא מחנה שכינה, והוא מה שהקיפוהו הקלעים, ודוגמתו בבית המקדש כל העזרה משער ניקנור ולפנים, שהיו קפ"ז אמות באורך וקל"ה אמות ברוחב וזה היה כנגד ראש ההר.

ומחנה לוויה שהיה סובב המשכן. ודוגמתו בבית המקדש הר הבית ת"ק אמה על ת"ק אמה, וזה היה כנגד המקום שהיו שם בהר סיני אצילי בני ישראל. ומחנה ישראל הוא מקום הדגלים, ודוגמתו ירושלם לפנים מן החומה והוא כנגד תחתית ההר שהיו ישראל חונים ביום מתן תורה.

וכמו ששם בכל מקום ומקום מדרגה ומדרגה מאלו היו מחיצות ככה בחנייתם במדבר היו כן. כי בצד היותר נבחר, והוא לצד מזרח, מקום זריחת השמש לנכנס למשכן, היו חונים משה אהרן ובניו. ובצד דרום, שהוא היותר נבחר אחר המזבח שהוא הימין, היו בני קהת הנושאים כלי המשכן למעלתם, מפני היותם בית אב לאהרן הכהן.

ובמערב שהיא מקום השכינה היו בני גרשום, כי גם הוא היה לו מעלה להיותו בכור לוי ושהיה נושא היריעות שהם לאוהל על המשכן.

ומצד צפון היו בני מררי הקטן שבכולם שהיה נושא הקרשים שאינם אלא יסוד לאהל. וכן היו הדגלים סובבים המחנות כפי מדרגותיהם, כי היה דגל יהודה לצד מזרח סמוך לבני קהת, מפני שיהודה זכה למלכות ולא היה תחתיו ראובן ושמעון להיותם אחיו הגדולים ממנו, ואיך יהיו בדגלו נכבשים ונכנעים אליו. אבל היו תחתיו יששכר וזבולון להיותם אחיו הקטנים ממנו.

גם כי היה יששכר כמו שביארתי, חכם ויודע בינה לעתים. ומזבולון מושכים בשבט סופר, והם הראויים להיות תמיד קרובים למלכות.

והיה נשיאו נחשון בן עמינדב כמלך על הדגלים כולם.

ובדרום שהוא הצד היותר נכבד אחר המזרח גם השמש מהלכו אחרי זריחתו לצד דרום הולך אל דרום יומם לכל בני עולם המיושבים וסובב אל צפון לילה מתחת הארץ. היה ראובן וניתן עמו שמעון אחיו הקטן ממנו ולפי ששבת לוי זכה להיות לגיון מלך ניתן להכנס בדגל ראובן במקומו גד בן שפחת לאה אמו.

ומפני שהיו בני ראובן שכנים אל בני קהת במחניהם, על כן נשתתפו דתן ואבירם ואון בן פלת בני ראובן עם קרח שהיה מבני קהת, לחלוק על הכהונה. ולהיות מעלת ראובן שנית אחר יהודה, אמר שניים ייסעו.

ולמערב שהיה מקום השכינה, היה אפרים שיעקב אבינו הגבירו על אחיו מנשה, ועשם ב' שבטים, ועמהם בנימין אחי יוסף אביהם. ותמיד הייתה השכינה בחלק יוסף ובמשכן שילה, ובחלק בנימין בבית עולמים. ונשאר צד צפון לבני קצת השפחות, והיה הראש בהם דן בן בכור לשפחת רחל, ועמו אשר, בן קטן לשפחת לאה הגדולה, ואחריו נפתלי בן קטן לשפחת רחל. זהו הסידור האלוהי להיות כל איש במקום הראוי לו. והתבאר מזה מן החכמה והסידור הנאות כיון יתברך בענין הדגלים ומחנות הלויים. ועל זה אמר בלעם (שם כ"ד ה') מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל, כי אמר אהליך על אהלי הלויים שומרי המקדש, ומשכנותיך על הדגלים ומחנותיהם.

ויש **במדרש** על זה דברים טובים ונכוחים. אמרו:

לבית אבותם לא היה לו לומר על דגלו באותות יחנו בני ישראל מת"ל לבית אבותם הה"ד אשא דעי למרחוק. בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא עשה להם דגלים, התחיל משה מצר. אמר, עכשיו יפול מחלוקת בין השבטים על מקומות חנייתם. אמר לו הקדוש ברוך הוא: מה איכפת לך, הם מעצמם מכירים דירתם, דייתקי יש בידיהם מיעקב אביהם, כמו שטענו והקיפו את מטתו, כך יקיפו את המשכן. שכאשר רצה יעקב אבינו להפטר מן העולם אמר לבניו כשתטלו אותי לוו אותי ביראה וכבוד, ולא יגע אדם בי אלא אתם. וכן הוא אומר ויעשו בניו לו כן כאשר צום, וישאו אותו בניו ארצה כנען. והיאך ציוום? אלא שאמר: יהודה יששכר וזבולון ישאו מטתי מן המזרח, ראובן שמעון וגד ישאו מטתי מצד הדרום, אפרים ומנשה ובנימן יטענו מטתי מן המערב, דן אשר ונפתלי ישאו מטתי מן הצפון. יוסף אל יטעון כי הוא מלך. לוי לא יטעון שהוא עתיד לטעון את הארון, ומי שיטעון ארון חי העולמים אין ראוי שיטעון ארון אדם מת. כיון שנפטר ויעשו בניו לו כן כאשר ציוום, לכך נאמר לבית אבותם כמו שהקיפו אבותיהם מטתו.

ואמר הכתוב בסוף זה הספור ונסע אוהל מועד מחנה הלויים בתוך המחנות רוצה לומר באמצע המחנות שני דגלים מלפניו ושנים מאחריו כאשר יחנו כן יסעו כלומר כאשר יחנו באמצע כן יסעו באמצע, אך יחנו מסביב ויסעו באורך זה אחר זה. ועל זה גם כן אמר בלעם, כנחלים נטיו כגנות עלי נהר. ואמנם בדגל מחנה אפרים אמר שלישים יסעו, לפי שמפני כבודם

שהיו מבני רחל הגבירה, היה ראוי שיקדמו למחנה דן שהיה מבני השפחות, גם שלגבורת בני דן היה ראוי שיהיה מחנהו מאסף לכל המחנות, לחזק הנחשלים. ואמר וצבאו ופקודיהם, האחד בלשון יחיד והאחד בלשון רבים. לפי שצבאו הוא כל אנשי המלחמה היוצאים לצבא. ופקודיהם הם של אותם יוצאי הצבא, מלבד אנשים וטף. ואמר בסוף אלה פקודי בני ישראל, להגיד שנמנו הבכורים בכללם, אבל הלוויים לא התפקדו. ולא גם כן הערב רב בתוך בני ישראל. ולפי שמעולם לא נראה מחנה בריבוי כמוהו, תמה בלעם ואמר (שם כ"ג י"ד) מי מנה עפר יעקב.

במדבר פרק ג, א-ד

א וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת אֶהְרֹן וּמֹשֶׁה בְּיוֹם דִּבֶּר ה' אֶת-מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי:
ב וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי-אֶהְרֹן הַבֶּכֶר נָדָב וְאָבִיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר:
ג אֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים הַמְּשֻׁחִים אֲשֶׁר-מִלֵּא יָדָם לְכַהֵן:
ד וַיִּמָּת נָדָב וְאָבִיהוּא לְפָנֵי ה' בְּהַקְרִיבם אֵשׁ זָרָה לְפָנֵי ה' בְּמִדְבַּר סִינַי
וּבָנִים לֹא-הָיוּ לָהֶם וַיִּכְהֵן אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר עַל-פְּנֵי אֶהְרֹן אָבִיהֶם:

השאלה הח'

בפרשת אלה תולדות אהרן ומשה כי יש בה חמשת זריות. הא' למה באו הפסוקים האלה בין מספר השבטים ובין מספר הלוויים והיה ראוי שתולדות אהרן ומשה ימנו בתוך הלוויים להיותם מהשבט ההוא. הב' שאמר אלה תולדות אהרן ומשה ולא זכר בני משה אלא בני אהרן בלבד. הג' שאמר שתי פעמים ואלה תולדות בני אהרן והיה די באחד מהם. הד' מה ענין תולדות אהרן ומשה ביום דבר ה' אל משה בהר סיני כי לא נולדו באותו יום וכבר היו נולדים. הה' שזכר מיתת נדב ואביהוא ושכהן אלעזר ואיתמר ואין זה מעניין המניין.

תשובה לשאלה ח'

[מדוע לא נזכרו תולדות בני משה]

הנה **רש"י** פירש ב**אלה תולדות אהרן ומשה** שלפי שמשה לימד תורה אל בני אהרן, קראם הכתוב תולדותיו. יסבור הרב שהפרשה הזאת לא באה אלא על בני אהרן בלבד, ושנקראו תולדות משה, לפי שהתלמידים קרואים בנים שנאמר (מלכים ב' כ' י"ב) אבי אבי רכב ישראל ופרשיו. ומדברי **המדרש** הוא.

ויותר נראה לי לפרש שבעבור שסיפר למעלה מספר עם בני ישראל שפרו וישרצו וירבו ויעצמו במאוד מאוד, והנשיאים שנקבו בשמות למעלתם. בא הכתוב להגיד שלא היו כן אהרן ומשה בתולדותיו. כי הנה בני משה לא נקבו בשמות, ולא נזכרו בנשיאות לחסרון מעלתם, ובא זיכרונם במספר הלוויים.

ובני אהרן שהיו נכבדים מהם, השניים הגדולים, שהיו בעלי מעלה ושלמות, ספו תמו מן בלהות מות פתאום, ולא נשאר כי אם שנים הקטנים מהם.

ולהיות זה תכלית הסיפור וצורכו, לכן נכתב אחרי מספר העם וקודם מספר הלוויים. ואמר אלה תולדות אהרן ומשה ביום דבר ה' אל משה בהר סיני. רוצה לומר, שמן היום שנראה אליו השם בסנה ודבר עמו, עד עתה שכבר היו בניהם נולדים, לא נתווספו ולא נתרבו כמו שנתרבה עם ישראל, לכן לא נקבו בשמות בתוך בני ישראל.

אמנם בני אהרן זכו למעלה, וזהו שאמר ואלה שמות בני אהרן וגומר, שהיה להם שם על פני חוץ כפי מעלתם. וביאר במה קנו את השם והמעלה. ועל זה חזר לומר אלה בני אהרן הכהנים המשוחים אשר מלא ידם, כאומר ואמנם שמות בני אהרן ומעלתם היה מפני שהיו כוהנים המשוחים בשמן, ושכבר מלאו את ידם לכהן. כי מפני זה היו נקובים בשם כבוד ומעלה. אבל וימת נדב ואביו לפני ה', רוצה לומר בתוך המקדש באותו חטא שעשו בהקריבם אש זרה, ולרוע מזלם בנים לא היו להם, וזאת הייתה סיבת מעוט בני אהרן שמתו חציים, ולא נשאר מהם בנים.

והנה בא הכתוב לבאר כל זה, כדי להודיע שהכוהנים המשרתים היו אז מועטים ולא יכלו לשאת את המשכן עד שנתנו עליהם הלוויים פקידים אלעזר ואיתמר. והיה אהרן נשיא נשיאי הלוויים.

גם אפשר לומר שלא נזכרו תולדות משה, לפי שגרשום ואליעזר עדיין היו קטנים, ולא הגיעו עדיין לכלל עשרים להיות מן המניין.

הנה התבאר למה נכתב זה אחרי מספר העם, שהוא הזרות האחת.

ולמה לא זכר כאן בני משה ותולדותיו, שהוא הזרות השני.

ולמה אמר שתי פעמים ואלה שמות בני אהרן, שהוא השלישי.

ולמה אמר ביום דבר ה' אל משה בהר סיני, שהוא להגיד שמאז באתה הנבואה ולא הוליד עוד בנים לא אהרן ולא משה שהוא הרביעי.

ולמה זכר כאן מיתת נדב ואביו שהוא החמישי.

והותרה בזה השאלה הח' בשלמותה.

והרב רבנו **משה בר נחמן** פירש ביום דבר ה' אל משה בהר סיני נבחרו אלה בני אהרן למשחה בהם, ושאר שבט הלוי לא נבחר עד עתה. ואינו מתיישב במלות הכתוב.

ואמר **ויכהן אלעזר ואיתמר** והיה ראוי שיאמר **ויכהנו**. אבל אמר ויכהן, לפי שהיה אלעזר העיקר, והוא נשאר כהן גדול אחר אביו. ודרך הכתוב לומר כן. וכמוהו ויקח משה ואהרן, וימת נדב ואביהו.

והשנים שנשארו, שניהם בלבד כהני ה'. אמר ויכהן אלעזר ואיתמר על פני אהרן אביהם, להגיד שזאת הייתה נחמתו של אהרן, שבניו הנשארים היו מכהנים לפני ה' בפניו. ואפשר לפרש שעל פני אהרן אביהם חוזר למעלה, למה שאמר וימת נדב ואביהו, שמתו על פני אהרן אביו, והוא על דרך וימת הרן על פני תרח אביו. כן יאמר הכתוב כאן, שמתו השלמים ההם על פני אביהם ובעיניו, להגיד צערו של אהרן. ויהיה אם כן המקרא מסורס וכן פירשו הרמב"ן.

במדבר פרק ג, ה-לט

ה וַיִּדְבֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:
ו הַקִּרְב אֶת-מִטֵּה לֹוי וְהַעֲמַדְתָּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֵן וְשָׂרְתוּ אֹתוֹ:
ז וְשָׂמְרוּ אֶת-מִשְׁמַרְתּוֹ וְאֶת-מִשְׁמַרְתָּ כָּל-הָעֵדָה לִפְנֵי אֱהֹל מוֹעֵד לַעֲבֹד אֶת-עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן:
ח וְשָׂמְרוּ אֶת-כָּל-כְּלֵי אֱהֹל מוֹעֵד וְאֶת-מִשְׁמַרְתּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹד אֶת-עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן:
ט וְנָתַתָּה אֶת-הַלְוִיִּם לְאֶהְרֹן וּלְבָנָיו נְתוּנִים נְתוּנִים הֵמָּה לֹו מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
י וְאֶת-אֶהְרֹן וְאֶת-בָּנָיו תִּפְקֹד וְשָׂמְרוּ אֶת-כְּהֻנַּתְם וְהָזַר הַקִּרְב יוֹמַת:

ציוה הקדוש ברוך הוא למשה שבהיות אהרן ושני בניו בלבד כוהנים לה', ולא יוכל לעבוד ולמשא כל כלי המשכן, ולכן יקריב אף מטה לוי ויעמידהו לפני ה' לייחדם כולם לעבודת המשכן על פי אהרן. והנה יעמידם לפניו כדרך המשרתים לפני האדון עושי דברו. כי פירוש העמידה היא שירות, וכמו שאמר העומד לשרת שם לפני ה'. ונקרא השירות עמידה, לפי שהאדון יושב ומשרתו עומד עליו לשרתו. וכמו שאמר שרפים עומדים ממעל לו.

וביאר שיהיה שרות הלוויים בשלושה דברים במקדש:

ועל האחד אמר ושרתו אותו, והשרות הזה הוא השיר שהיו הלוויים משוררים על הדוכן בעת הקרבת הקרבנות.

והשני הוא השמירה, שהיו הלוויים שומרים את משמרת המשכן כדי שזר לא יקרב שמה, ועל זה אמר **ושמרו את משמרתו ואת משמרת כל העדה**, רוצה לומר שהיו הלוויים שומרים משמרת המשכן מאיש שוגה ומפתי, שלא יכנס בו אשר לא כדת, כי זהו כבוד המשכן ומשמרתו. ובזה עצמו ישמרו את משמרת כל העדה, שימנעו מגשת אל הקודש.

והשרות השלישי במשאם הוא שישאו כל כלי המשכן וישמרו אותם, ועל זה אמר עוד לעבוד את עבודת המשכן.

ואפשר לפרש ושמרו את משמרתו, שחוזר לאהרן אשר זכר שהיה ראוי שאהרן ובניו ישמרו את אוהל מועד שלא יכנס זר במשמרתו, והלוויים עתה יקלו מעליו טורח השמירה הזאת והם ישמרו את אוהל מועד, וגם ישמרו משמרת כל העדה, שלא יכנס שם אדם ממנה. כי שלש משמרות היו שם, הכהן נשמר בעבודתו, והלוי נשמר מהכנס בעבודת הכהן, והישראלי נשמר מהכנס בעבודת הלוי. ושמרו עוד את כל כלי אוהל מועד במשאם, שלא יאבדו ולא יתקלקלו בנסיעות.

ואמר עוד ואת משמרת בני ישראל, להגיד שאם כן הלוויים ישמרו שלא יקרבו בני ישראל להקים את המשכן ולהוריד ולשאת כלוויים. ואמר ונתת את הלוויים לאהרן ולבניו, שיהיו פקידים עליהם כמו האדונים על עבדיהם. ולחזק העניין אמר: נתונים נתונים, בכפל, כמו חמרים חמרים, עליכם ועל בניכם.

ויש מפרשים כפל נתונים: נתונים לאהרן, נתונים לבניו. ואמרו **מאת בני ישראל**, הוא להגיד שיהיו הלוויים במקום הבכורות לעניין העבודה, וכאלו הוציא אותם מעניין השבטים לעבוד במקומם. ואמר **ואת אהרן ואת בניו תפקוד**, להגיד שיפקוד אותם על המשמרת שלישית שישמרו את כהונתם, רצונו לומר שלא יקרבו איש זר לעבוד עבודתם מפני שהזר הקרב יומת ע"י ב"ד.

וכדי שלא יישאר ספק בלב משה למה ניטלה העבודה מהבכורות וניתנה לבני לוי, לכן לבאר סיבתו בא לו דיבור אחר, והוא אמרו ואני הנה לקחתי את הלוויים מתוך בני ישראל תחת כל בכור וגו'. רוצה לומר, ואם כבר לקחתים קודם לזה, והוא מעת שעשו ישראל את העגל, ונכשלו בחטא ההוא הבכורות, ולא נכשל בו שבט לוי - לקחתי את הלוויים לעבודתי. כמו שאמר בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי תחת כל בכור פטר רחם מבני ישראל. כי הם הפסידו מעלתם בעת ההיא, ולכך יהיו לו הלוויים לעבוד עבודתי במקומם. כי הנה לי היה כל בכור ביום הכותי כל בכור בארץ מצרים, שהצלתי אותם מהמוות. ולכך הקדשתי לי כל בכור בישראל מאדם ועד בהמה. ורצה בבהמה בקר וצאן, לא בכור בהמה טמאה. וחתם הדברים באמרו אני ה', רצונו לומר המשגיח בענייני בני אדם, ולכן אגמול טוב אל הלוויים ואעניש את הבכורות. ומפני זה ציוה מיד למשה פקוד את בני לוי שימנה אותם לעבוד עבודתם.

ובמדרש (במדבר רבה פ"ג) נותן טעם למה חזר הכתוב לזכור משפחות הגרשני בהיות שכבר זכרם למעלה. ואמרו שהיה זה לפי שנזכרה למעלה מיתת בני אהרן, ובניו לא היו להם, יכול אף בלוויים כן, לכך חזר משפחותיהם, להגיד שכולם העמידו משפחות.

והנה אמר וידבר ה', בדיבור הזה במדבר סיני, להגיד שאע"פ שמזמן העגל נבחר שבט לוי לעבודת הקודש, הנה לא ציוה יתברך שימנה אותם ויפקוד עבודתם לבתי אבותם, אלא

במקום הזה נתאחר זכרונו כדי לסמוך עניינו אצל מספר ישראל. ולזה נאמר כאן שמצוות מניין הלויים הייתה במדבר סיני, ששם היה מניין שאר השבטים.

השאלה הט'

למה ציוה השם למנות את הלויים מבן חדש ומעלה ולא נמנו ישראל אלא מבן עשרים שנה ומעלה כי הנה עבודת הלויים במקדש הייתה לשנים קצובים מבן שלשים שנה עד בן חמישים שנה כמו שעבודת ישראל לצבא ומלחמות היה מבן עשרים ועד בן ששים שנה ובכלל השאלה הזאת למה בלויים זכר משפחותם ובשאר השבטים לא זכר הכתוב כאן משפחותם אלא מספר כל אנשי השבט ונשיאו.

תשובה לשאלה ט'

וראוי לחקור בזה שמונה דברים:

האחד למה נמנו הלויים מבן חודש ומעלה, ולא נמנו כן ישראל אלא מבן עשרים. **ותשובת זה היא** שהיו הלויים תחת הבכורות, והבכור היה נפדה מבן חודש ומעלה כמו שנאמר ופדויו מבן חודש ומעלה. וכן בכאן נמנו מבן חודש ומעלה הבכורות, לכן נמנו הלויים כולם כאן מבן חודש ומעלה שכבר היה יוצא מגדר הנפל.

הב' למה נצטווה משה לבדו על מניין הלויים ולא נצטווה עמו אהרן בזה ג"כ כמו שנצטוו שניהם על עניין ישראל.

והתשובה בזה היא להתרחק מן החשד כי אליו באו כסף פדויי העודפים. ואולי שלזה נאמר על משה בזאת הפקידה פעמים רבות על פי ה', ולא נאמר במניין השבטים.

הג' למה אמר בלויים לבית אבותם למשפחותם כמו שנאמר בשאר השבטים ומלבד זה זכר בלויים שמות משפחותיהם ולא זכר כן בבני ישראל.

והתשובה בזה היא כי הלויים הייתה עבודתם כפי משפחותיהם, כי משא בני קהת לא היה כמשא בני גרשום, ומפני זה הוצרך בלויים לזכור משפחותיהם אבל בישראל לא היה דבר מזה ולכך לא נזכרו בשבטים שמות המשפחות.

הד' למה היו הלויים מבן חדש ומעלה כ"ב אלף, והיו פקודיהם מבן שלשים שנה ומעלה שמונת אלפים, ולפי זה לא יעלו מבן כ' שנה ומעלה לחצי שבט מישראל היותר קטון ופחות שבכולם, ועדיין לא נשאו את הארון שהיה מכלה בהם. וזה תימה רב שלא היו עבדי ה' ויראיו ברוכים כשאר העם.

והרמב"ן נסתפק בתשובת זה עם מה שזכרו **חז"ל** (שמות ר' פ"ה) ששבט לוי לא היה בשעבוד ועבודת פרך במצרים, ולכך בישראל לפי שמררו את חייהם בעבודה קשה נאמר בהם וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ. אבל שבט לוי כמו שלא נשתעבדו כן לא נתברכו וזה דרך דרש הוא.

אבל כפי הפשט נראה לי שריבוי עם בני ישראל היה להשגחת השם ולצורך רב, מפני שבהיותם מועטים לא יוכלו לכבוש את הארץ ולעבדה ולשמרה. ותרבה עליהם חיית השדה למיעוטם. ולכך היה מהשגחת השם להרבות אותם בדרך נס, וכמו שנאמר (דברים י' כ"ב) הוא תהלתך והוא אלהיך וגומר, בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה ועתה שמך ה' אלהיך ככוכבי השמים לרוב. שהיה הפלא שבמאתיים ועשר שנים שישבו במצרים נתרבו כל כך כדי שיכבשו הארץ וימלאוה. ובעבור ששבט לוי צפה הקדוש ברוך הוא שהיה עתיד להתייחד בעבודת הקודש, ושיתפרנסו מן המעשר, ולא יהיה להם חלק ונחלה בחלוקת הארץ, לכך גזרה חכמתו שלא יתרבה שבט לוי כשאר השבטים, כי אם יהיו רבים לא יהיה להם לחם לאכול ולא נחלה לשבת בה. לכך היה ריבויים כפי צרכם, רצונו לומר כפי צורך עבודתם, לא יותר מזה.

הה' איך אמר הכתוב מבן חדש ומעלה שנים ועשרים אלף ובפרטן אתה מוצא כ"ב אלף ושלוש מאות.

ובתשובת זה אמרו במדרש (במדבר ר' פ"ד) שלפי שמנאן לפדות בכורי ישראל, והיו בלויים שלש מאות בכורות, ואין בכור פודה בכור, לכן נחסרו מהמספר הכולל וזכר הכתוב לבד כ"ב אלף.

הו' למה זכר ראשונה ממחנות הלויים צד ימה שהוא המערב, ובאחרונה זכר המזרח. בהפך מה שעשה בדגלים.

והתשובה על זה שלא התחיל מן המזרח, מפני שלא הייתה שם משמרת הלויים רק לאהרן ולבניו הכהנים, ולמשה רבנו שהיה כהן הכהנים. כי להיות מרע"ה בקרב ישראל מלך, היה חונה לצד המזרח, משום ויצא מלכם לפניכם, כמו שהיה דגל יהודה לאותה סיבה עצמה לצד מזרח. הנה אם כן היה מזרח מחנה הלויים מיוחד אל המלך, כמזרח דגלי בני ישראל. ולשכונת משה ואהרן שם, היו בני יהודה ובני יששכר וזבולון חכמים שנאמר לא יסור שבט מיהודה, ומבני יששכר יודעי בינה, ומזבולון מושכים בשבט סופר. ואחר זה זכר ללויים צד המערב, שם השכינה ושם משא יריעות האהל ומכסהו מעורות אלים מאודמים ועורות תחשים, והמסכים וקלעי החצר, כי זהו יסוד הבית וכללותו. ושם בדרום בני קהת שהם היותר נכבדים שבלויים, ונתן להם למשא הארון והשולחן והמנורה ומזבח הזהב. ולצפון שם בני מררי, כי הוא הקטן, והיה משאם קרשי המשכן ויתדותיו בריחיו ואדניו וכל כליו.

הז' למה אמר בבני קהת שומרים משמרת הקודש, ולא אמר כן בגרשום ומררי. והלא בלוי נאמר בכלל שומרים משמרת הקדש.

והתשובה בזה היא, שלמעלה נאמר שהלוויים ישמרו משמרת הקודש ומשמרת כל העדה שאותה שמירה היא שלא יכנס שם איש זר. אמנם כאן לא נאמר בני קהת שומרי משמרת הקודש, מאותה בחינה, אלא בבחינת משאם, שהיו הדברים היותר מקודשים שבמקדש. וכמו שאמר הארון והשולחן והמנורה. ולפי שהיה המשא הקדוש הזה לבני קהת בייחוד, נאמר בהם כאן בלבד שיהיו שומרים משמרת הקודש, רוצה לומר כלי ההיכל וכלי קודש הקדשים.

הח' למה נאמר אחרי בני קהת וקודם מספר ומשא בני גרשום ובני מררי ונשיא נשיאי הלוי אלעזר בן אהרן הכהן. והנה אלעזר היה נשיא כל נשיאי הלוויים. והיה ראוי שיזכור זה מנשיאותו אחר זיכרון ענייני שלשתם, גרשום קהת ומררי, להיות הנשיאות כולל בהם.

והתשובה לזה היא שמפני שנשיאות אלעזר היה לעניין הארון והשולחן והמנורה ושאר כלי המקדש שהיו נושאים בני קהת, שהיו עיניו ולבו של אלעזר שם כל הימים על שמירתם ונסיעתם. לכן ייחד נשיאות אלעזר על משא בני קהת, ולא על משא גרשום. ועל מררי יזכור הכתוב אחר זה שהיה נשיאו איתמר בן אהרן, ולכך לא זכר הכתוב את נשיאות אלעזר על בני מררי, כי לא היו מנשיאותו, ולא גרשום גם כן. וכן תמצא בסדר נשא שזכר הכתוב שאיתמר היה פקיד על עבודת גרשום ועל עבודת מררי, ונמצא שהיה אלעזר פקיד בלבד על עבודת בני קהת.

ובמדרש אמרו:

למה היו בבני מררי שני נשיאים, לפי שמקתה יצאו כוהנים ולוויים. ממשה יצאו הלוויים ומאהרן הכוהנים. ונמנה אלעזר עם בני קהת לפי שגם הוא היה נושא שמן המאור, אבל איתמר מפני שלא היה נושא דבר עם בני גרשום ולא עם בני מררי, לכן לא נמנה עמהם לנשיא, כי לא היה משותף עמהם במשא.

גם נוכל לומר שזכר הכתוב כאן שהיה נשיא בני קהת אליצפן בן עוזיאל. ולפי שלא יאמר אומר ולמה לא נתרעם קרח עליו, הוצרך הכתוב לומר כאן שלא היה נשיאותו של אליצפן החלטי בדבר הזה, כי הנה היה אלעזר נשיא נשיאי הלוי, ובפרט היה פקיד על שומרי כלי הקדש, שהיו בני קהת ואליצפן נשיאם. הנה אם כן מפני בני קהת ונשיאם נזכר כאן נשיאות אלעזר.

והתבאר מזה שהיו במחנה הקדוש הזה עשר מעלות מהנשיאים זה גדול מזה.

כי הנה בדגלים היה לצד צפון דגל מחנה דן ונשיאו אחיעזר בן עמי שדי והוא הנשיא הראשון כשנתחיל מאותו צד.

והנשיא השני יותר נכבד ממנו היה אלישמע בן עמיהוד, נשיא דגל אפרים לצד המערב.

ונשיא השלישי נכבד ממנו היה לצד הדרום, אליצור בן שדיאור נשיא דגל ראובן.
 והנשיא הרביעי נכבד ממנו היה לצד המזרח, נחשון בן עמינדב נשיא דגל מחנה יהודה.
 והנשיא החמישי נכבד במעלה וקדושה היה צוריאל בן אביחיל, נשיא לבני מררי, להיותו נושא
 כלי המשכן והיה לצד צפון למחנות הלזוויים.
 והנשיא השישי נכבד ממנו אליסף בן לאל נשיא בית אב לגרשני כפי משאו מיריעות המשכן
 ומכסהו.
 והנשיא השביעי נכבד ממנו הוא אליצפן בן עוזיאל נשיא לבני קהת שהיה משאם כלי קדש
 הקדשים.
 והנשיא השמיני יותר נכבד ממנו הוא אלעזר בן אהרן שהיה נשיא נשיאי הלוי.
 והנשיא התשיעי יותר נכבד ממנו היה אהרן הכהן הגדול שהיה על כלם נגיד ומצווה עניניהם.
 והנשיא העשירי הזה מרע"ה שעל פיו יחנו ועל פיו יסעו והוא היה לצד מזרח כמלך בגדוד.
 הרי לך עשר מעלות מהנשיאים במחנה הקדוש הזה, דוגמת עשר מעלות מהשכלים הנבדלים
 העומדים על אדון כל הארץ גבורי כח עושה דברו.
והותרה עם מה שפירשתי השאלה הט'.

במדבר פרק ג, מ - פרק ד, כ

מ וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה פֶּקֶד כָּל-בְּכוֹר זָכָר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֶּן-חֹדֶשׁ וְמַעְלָה וְשֵׂא אֶת מִסְפָּר שְׁמֹתָם:
 מֵא וּלְקַחְתָּ אֶת-הַלְוִיִּם לִי אֲנִי ה' תַּחַת כָּל-בְּכוֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
 וְאֵת בְּהֵמַת הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל-בְּכוֹר בְּבֵהֶמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

מפקדי הלוויים

בשני מנינים נמנו הלוויים כאן

הא' שנמנו כל זכר מבן חדש ומעלה לדעת אותם כדי להחליף אותם בבכורות בני ישראל ולכן
 ציוה אחריו למשה **פקוד כל בכור זכר בבני ישראל מבן חדש ומעלה.**
 וכדי שלא יהיה בו טעות ולא שגיאה אמר **ושא את מספר שמותם.**

וביאר תכלית המניין הזה, באומרו ולקחת את הלוויים לי אני ה' תחת כל בכור בבני ישראל.
 וכתב **הרמב"ן** שהבכורות נתקדשו להיות לגבוה מעת שציוה קדש לי כל בכור בבני ישראל
 באדם ובבהמה. והיו בכורים רבים בישראל שלא נפדו עד הנה, לפי שעדיין לא נאמר למי
 יהיה הפדיון, ועדיין לא נצטוו במתנות הכהנים. והיותם אם כן תמיד עומדים בקדושתם,
 והייתה בידם עבודת הקורבנות כדברי **חז"ל**. ועתה החליפם בלוויים, והוא פדיונם.
 וציוה שיפדה הנותרים, ושיהיו לאהרן ולבניו, וכן היא מצווה לדורות.

ואמר **ואת בהמת הלויים תחת כל בכור בבהמת בני ישראל**, להגיד שעם היות שאין הבכור שומר תמורה, היה גזרת מלך בעת ההיא שיעשה תמורה וחליפים מבהמות הלויים, רוצה לומר צאן ובקר תחת בכור כל בהמה טהורה בבני ישראל.

והראב"ע פירש שבבהמה טמאה אמר זה. וחוצץ מכבודו אין הדבר כן.

והנה הוצרך לומר פעם אחרת **קח את הלויים תחת כל בכור בבני ישראל, ואת בהמת הלויים תחת בהמתם, והיו לי הלויים**. לפי שלמעלה אמר בדרך הודעה למשה הנה לקחתי את הלויים מתוך בני ישראל תחת כל בכור, וציווה שיפקוד את הלויים. אבל עדיין לא ציווה למשה שיעשה החליפים והתמורה. והוצרך מפני זה לצוותו בבירור, **פקוד כל בכור זכר בבני ישראל וגומר ולקחת הלויים לי וגו'**.

ואחרי שנמנו הבכורים ונמצאו יותר מהלויים מאתים ושבעים ושלוש נפש. הוצרך ית' לצוות למשה מה יעשה בעודפים ההם. ועל זה באה הפרשה הזאת: קח את הלויים וגומר. רצונו לומר, אף על פי שאין מספר הלויים כמספר הבכורים, עכ"פ קח את הלויים תחת כל בכור בבני ישראל, ואת פדויי השלשה והשבעים ומאתים העודפים על הלויים מהבכורות, יתנו פדיונם חמשת שקלים לכל נפש מהם, ויהיה אותו כסף הפדוים לאהרן ולבניו. ומרע"ה כתב בקלפי כ"ב אלף **'בני לוי'**, ובקלפי רע"ג **'חמשת שקלים'**, וערבבם. מי שעלה בידו **'בן לוי'**, היה נפדה. ומי שעלה בידו קלף **'חמשת שקלים'**, היה נותנם לכהן.

ויש מי שפירש כי כל בכור מבכורות ישראל נתן פדיונו ללוי שלו, כי כן נאמר וכל בכור בני אפדה. ושלזה נאמר ואת פדויי, משמע כי הפדיון של האחרים כולם נודע למי יתנוהו, שהם הלויים שנכנסו תחתם. רק אלו העודפים הוצרך לבאר למי יתן פדיונם, שהוא לאהרן ולבניו. והנה הגבילה התורה הפדיום שיהיה חמשת שקלים, לפי שכן היה ערך הנער מבן חדש ועד בן חמש שנים, כמו שנזכר בערכין של סדר בחקותי.

ובמדרש אמרו על זה:

אמר הקדוש ברוך הוא, אתם מכרתם את יוסף שהיה בכור רחל בעשרים כסף, שהם חמשת שקלים, לפיכך יהיה פודה כל אחד מכם את בנו בכורו בחמש סלעים במנה צור. וכשם שניתנו הלויים לאהרן, כך יהיה כסף פדיונם לאהרן.

ולא ביאר מה יהיה פדיון הבכורים מבהמות האלה. אולי שלא חשש הכתוב רק על האדם, כי הוא העיקר, או שיצאו שוה בשוה, ולא נפדו הבהמות.

מניין שבט לוי

השאלה היו"ד

אם השם יתברך ציוה למשה **נשא את ראש בני קהת** וגו' למה לא מנה ולא זכר אותם הכתוב כאן, כמה מהם מבין שלושים שנה ועד בן חמישים כאשר ציוה אותו. ולבד זכר הכתוב העבודה אשר יעבדו בנסוע המשכן ובתחנותו ולא זכר מספרם.

תשובה לשאלה י'

ואחרי שציווה על המניין הראשון הזה בלוויים מבין חדש ומעלה, ציוה על המניין השני מהם. והתחיל מבני קהת ליוקר וקדושת משאם, וציווה שימנה אותם מבין שלשים שנה ועד בן חמישים שנה. והמניין הזה לא היה לדעת מספרם כמניין הראשון, אלא לדעת הבחורים אשר בהם, כדי שיישאו המשא הראוי אליהם. ולפי שעבודת הקדש עליהם בכתף ישאו, לכן נבחרו מבין שלשים שנה ועד בן חמישים שנה. כי אז האדם בכוח גבורתו לשאת משא על שכמו, גם להוריד את המשכן ולהקימו.

ואמנם מה שנאמר מבין חמש ועשרים שנה, לא היה לעבוד עבודת משא בפועל, רק בכח, להתחנך ולהרגיל בעבודה בדרך קל חמש שנים הראשונים.

לפי שהיה קהת נושא כלי הקדש וקדש הקדשים, אמר נשא את ראש בני קהת מתוך בני לוי, רוצה לומר שינשאם ויכבדם, כי מהם כוהנים ומהם לוויים, והם נושאים כלי הקודש ולכן יפרסם שהם מעולים וחשובים מכל שאר בני לוי. וזהו אמרו מתוך בני לוי, שינטלם וינשאם בכבוד יותר מכולם. אבל אחר זה בסדר נשא, זכר הכתוב מספרם מבין שלשים שנה ועד בן חמישים שנה. ובעבור המספר הוא אמר נשא את ראש.

והותרה בזה השאלה הי'.

ואמר זאת עבודת בני קהת באוהל מועד קדש הקדשים, כי רצה הכתוב להודיע ראשונה המשא שישאו כל אחד ממשפחות בני לוי, ואחר כך בסדר נשא יזכור מספרם מבין שלשים שנה ועד בן חמישים.

וזכר בבני קהת ראשונה ארון העדות שהיה בו לוחות העדות שהוא העקר, כי היא קדש הקדשים. לכך הזהיר שיתחכמו הכוהנים בעניינם, וזה הוא ובא אהרן ובניו, רוצה לומר שיבואו להיכל בנסוע המחנה קודם נסעם, כשישמע תקיעת תרועה, וכן בניו הכוהנים הגדולים שיהיו אחריו, והורידו את פרוכת המסך ופניהם אחרנית. ומפני מעלת הארון ציוה שיכסוהו בשלושה כסויים:

האחד הוא הפרוכת כמו שאמר והורידו את הפרוכת וכסו בה את ארון העדות.

השני הוא כסוי עור תחש שיתנו על הפרוכת להגן מן המטר והאבק.

והשלישי שיפרשו בגד כליל תכלת על התחש, והוא הדומה לרקיע וכעצם השמים לטוהר.

והיה הכליל תכלת הנראה על הכל דומה לרקיע השמים, שהוא כנגד עולם הגלגלים. והעור תחש כנגד העולם השפל ההווה ונפסד לכן היה מעור בהמה שמתה. והפרוכת היה כנגד עולם המלאכים שהיה מבדיל בין הקדש ובין קדש הקדשים ושלשתם היו על ארון העדות לרמוז שנותן התורה יתברך מושל בכלם ובורא אותם.

ואמרו ושמו את בדיו עניינו שיתקנו את הבדים באופן שיהיו יוצאים לשאת את הארון בהם. כי כמו שכתב הרמב"ן היו הטבעות רחבים ויאריכו הבדים בהם כרצונם ובלבד שלא יסורו ממנו. אך שאר כלי הקודש היו כסויים מלמעלה באופן אחר כי הנה השולחן יפרשו עליו בגד תכלת כמו מפה לכבוד ולתפארת, ועל הבגד ההוא היו קערותיו וכפותיו ושאר הכלים המיוחדים לשולחן ולחם הפנים, ועליהם בגד תולעת, באופן שיהיו הכלים ולחם הפנים בין שתי מפות, כדרך שנוהגים אנחנו בשבת.

ולמעלה מהתולעת היה עור תחש להגן מן המטר והעפר. ואחר כך ושמו את בדיו כמו בארון. וכן יכסו את המנורה ואת כל כליה בבגד תולעת, ועליו מכסה עור תחש להגן. ונתנו על המוט כי אין לה טבעות לשום הבדים.

ואמנם מזבח הקטורת היה נושא בבדיו מכוסה בבגד תכלת ובעור תחש.

וכן שאר כלי המקדש היו מכוסים בבגד תכלת ועור תחש מלמעלה.

אמנם במזבח העולה אמר ודשנו את המזבח, כי בעת הנסיעה ינקו אותו לטהרו, כדי שלא יכבד משאו. ויכסו עליו בגד ארגמן, וכבר ידעת שהארגמן הוא אדום מאד, יותר מן התולע. כי להיות השולחן והמנורה והמזבח אשר בהיכל כנגד העולם העליון השמימי, היו מכוסים בתכלת הדומה לרקיע. אבל מזבח העולה שהיה מורה על עולם ההויה וההפסד, היה מכוסה בארגמן דומה לדם, כי שם היו שופכים ומזים את הדם.

ובמדרש אמרו שהיה הארון כנגד בעלי תורה, והשולחן כנגד מלכות בית דוד. ושהיו פורשים בגד תכלת על כל הכלים שהיו בהיכל, מפני שהייתה שם שרויה השכינה הדומה לתכלת.

והכלל היוצא מהכסויים האלה הוא, שבשולחן היה בגד מפריש בינו ובין כליו; ובמנורה לא היה בגד מפריש בינה ובין כליה, וכן במזבח הקטורת לא היו כלים עמו כי אם בפני עצמם. והם הכף והמחתה שהם כלי מזבח הקטורת. ושכל הכלים היו מכוסים מלמעלה עור תחש, זולת הארון שהיה בו התכלת על עור תחש. והיה זה להבדילו משאר הכלים כדי שכל הרואה יכיר וידע כי שם הקדושה האלהית.

ובסוף אמר וכלה אהרן ובניו לכסות את הקדש.

ואחר כך יבואו בני קהת לשאת, רוצה לומר שכאשר יכלו אהרן ובניו לכסות את הקדש ואת כל כלי הקדש בנסוע המחנה, כלומר בעת הנסיעה, הנה אז יבואו בני קהת לשאת אותם. ולא יגעו בני קהת הנזכרים אל הקדש באופן שיתחייבו מיתת כרת, כי כבר היה הקדש מכוסה ואינו מגולה, ולכך לא יגעו בו ולא ימותו, כי כבוד אלהים הסתר דבר והצנע לכת עם אלהיך. ואמר אלה משא בני קהת, רוצה לומר הדברים והכלים שנזכרו הם המשא שישאו בני קהת. ומלבד שאלעזר יהיה פקיד עליהם, הנה עוד יהיה פקודת אלעזר ארבעה דברים יקרים מן המקדש שהוא בעצמו ישא אותם.

הא' שמן המאור למנורה להעלות נר תמיד.

והב' קטורת הסמים להקטיר על מזבח הזהב.

והג' מנחת התמיד סולת ויין שיקריב באותו יום כשיחנו.

והד' שמן המשחה.

כי הנה היה פקודת אלעזר על הדברים האלה כדי שיוליכו אותם שלמים מכל נזק כי לא ימצאו אותם במדבר בכל מקום.

ודעת **הראב"ע** שאלעזר לא היה נושא הדברים האלה בעצמו, אבל שהוא היה פקיד לתת אותם הדברים בעת הצורך.

ויותר נכון בעיני לומר שהייתה פקודתו בדברים האלה לתת אותם ביד אחד או שנים מבני קהת, שיוליכום שלמים מכל נזק, כי להיות שמירתו ועיניו ולבו עליהם בפרט נתיחסו אל פקודתו.

ואמר עוד פקודת כל המשכן וכל אשר בו בקדש ובכליו, להגיד שלא זה בלבד היה פקודת אלעזר, כי גם כל המשכן וכליו היו מפקודתו, כמו שנזכר למעלה.

והתבאר מזה שלא הייתה כוונת זה הדיבור שיישא את מספר בני קהת וימנה אותם, אלא שינשאם בכבוד ומעלה, ויגביל ויסדר משאם ועבודתם. לכן בא אחריו דיבור אל תכריתו את שבט משפחות הקהתי, רוצה לומר היזהרו במעשיכם שלא תהיו אתם סיבה להיות נכרת שבט הקהתי מתוך הלוויים. שאם היו הכוהנים מתרשלים בכיסוי כלי הקדש, אין ספק שהקהתים בבואם לשאת אותם יראו את הקדש מגולה וימותו, ויהיו הכוהנים מתוך התרשלותם מכריתים אותם מן העולם, כי הקהתים לא ידעו מה לעשות והם שוגגים אם לא תלמדו אותם.

ואמר זה למשפחות הקהתי, כי הם הניגשים אל ה' נושאי ארון הברית, וזאת עשו להם רצונו לומר בעבורם ויחיו ולא ימותו בכרת בגשתם אל קדש הקדשים. כי נפש האדם בגשתו אל הקדש תכסוף לראות חוץ מגבולו, ולכך אתם צריכים לכסות ולהעלים, כדי שלא ימותו בהרסם לראות. אהרן ובניו יבואו ויכסו הדברים הקדושים, והם ישימו את הקהתים איש איש אל עבודתו ואל משאו, רצונו לומר לכל אחד כפי כח סבלו, ואל יהרוס לראות.

ואמר **ולא יבואו לראות כבלע את הקדש ומתו**. אפשר לפרשו על בני קהת, שלא יבואו לראות כבלע את הקדש, רוצה לומר כשיכסו אותו, כי אם יראוהו מגולה ימותו. ומלת **כבלע** הוא מלשון יחד סביב **ותבלעני**, שהוא מעניין כיסוי והעלמה. ואפשר לפרשו על אהרן ובניו, שזכר מזהירם שילכו ויבואו בעת שיכסו הדברים הקדושים ההם ופניהם אחרנית, כדי שהמה לא יראו כבלע, רוצה לומר כשיכסו את הקדש וימותו. והוא ע"ד וגם הכוהנים הנגשים אל ה' יתקדשו פן יפרוץ בהם.

ובמדרש אמרו:

אמר משה: ריבוננו של עולם, דמן של בני קהת אסור, דמו של אהרן מותר? אמר לו הקדוש ברוך הוא: לא, אלא אהרן קדש הקדשים, שנאמר ויבדל אהרן להקדישו קדש הקדשים. ואין קדש הקדשים מזיק לקדש הקדשים. אבל בני קהת אינם קדש הקדשים, ולכן אם יראו לקדש הקדשים יזיקם וימותו.

אלה משא בני קהת אלה במשא בני קהת ואין שאר הכלים במשא אלא בעגלות.
תם ונשלם סדר במדבר תל"ע אמן.